

MALI ZVORNIK

Mali Zvornik je opština Mačvanskog okruga i nalazi se u regionu Šumadije i Zapadne Srbije. Prema Uredbi o razvijenosti JLS¹ spada u IV grupu opština, čija je razvijenost izmerena na ispod 60% razvijenosti republičkog proseka. I pored toga, **društveni razvoj Malog Zvornika meren indeksom društvenog razvoja (IDR) gradova i opština² je 2016. godine bio na nivou proseka razvoja opština u Srbiji - IDR 43 u odnosu na prosečan indeks za opštine u Srbiji od 45,3. Mali Zvornik u 2017. godini troši značajno manje na oblast društvenih delatnosti u odnosu na prosek JLS u Srbiji – 29% u odnosu na 37% budžeta.**

Demografska slika Malog Zvornika vrlo je slična demografskoj slici s tim što je u strukturi stanovništva nešto je više radno sposobnog stanovništva a manje dece i starih. Međutim, ovi parametri će se za koju godinu promeniti i postati nepovoljniji imajući u vidu da velike kohorti stanovništva 55-59 i 60-64, pa će starenje opštine tek onda postati vidljivo. **Obuhvat predškolskim obrazovanjem je vrlo nizak** što je u vezi i sa ispodprosečnim ulaganjima opštine. Obuhvat osnovnoškolskim obrazovanjem zasluđuje dodatnu analizu. **Razvijenost usluga socijalne zaštite u mandatu LS je na relativno niskom nivou** – jedino postoji usluga Pomoć u kući sa niskim obuhvatom stanovništva 65+ koji je malo povećan u 2018. godini. **Mali Zvornik nema nikakav kulturni sadržaj.**

DEMOGRAFSKA SLIKA

Demografska slika Malog Zvornika vrlo je slična demografskoj slici Srbije kao i demografskoj slici Mačvanske oblasti (Tabela 1.)

Tabela 1. Osnovni demografski podaci 2017

	Mali Zvornik	Mačvanska oblast	Srbija
Broj stanovnika	11559	283007	7020858
Prosečan broj članova domaćinstva (popis)	2.96	2.98	2.88
Stopa prirodnog priraštaja	-7	-7	-6
Očekivano trajanje života (rođenih)	75	75	75
Prosečna starost (u godinama)	44	43	43
Indeks starenja (60+ god. / 10-19 god.)	150	142	142
% dece starosti 0-14	12.7	14.2	14.4
% stanovništva radnog uzrasta	69.5	66.7	66.0
% 65+ u ukupnom stanovništvu	17.8	19.1	19.6
% 80+ (Popis)	3.0	3.2	3.6
% OSI (Popis)	9.91	8.40	7.96
% Romi (Popis)	0.20	3.1	2.05

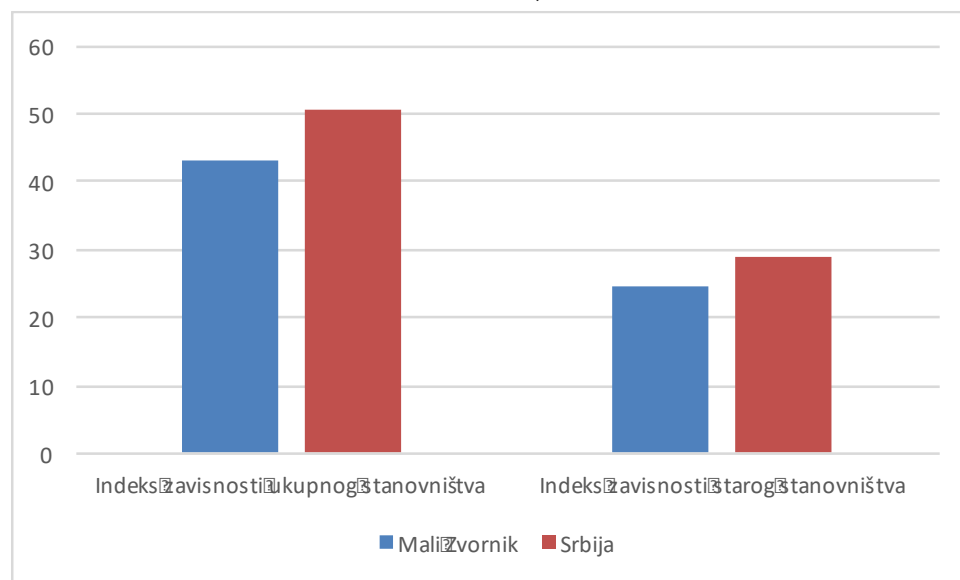
Izvor: Devinfo (RZS)

¹ <https://ras.gov.rs/uploads/2019/01/uredba-o-utvrđivanju-jedinstvene-liste-razvijenosti-regiona-i-jedinica-l-2.pdf>

² SIPRU

U strukturi stanovništva nešto je više radno sposobnog stanovništva a manje dece i starih. Shodno tome je indeks starenja nešto nepovoljniji usled manjeg broja dece, a indeksi zavisnosti stanovništva od radnosobnog su pak nešto povoljniji u odnosu na Republiku (Grafikon 1.). Međutim, kada se pogleda starosna piramida stanovništva³, vidimo da je visok procenat radno sposobnog stanovništva pre svega rezultat velikih kohorti stanovništva 55-59 i 60-64, što znači da će za koju godinu ovi parametri promeniti i postati nepovoljniji nego što su sada.

Grafikon 1. Indeksi zavisnosti stanovništva, 2016

Izvor: RZS, Statistički godišnjak 2018 i SIPRU za Mali Zvornik (komponenta indeksa društvenog razvoja)

BUDŽETSKI RASHODI OPŠTINE ZA DRUŠTVENE DELATNOSTI

Mali Zvornik u 2017. godini troši značajno manje na oblast društvenih delatnosti u odnosu na prosek JLS u Srbiji – 29% u odnosu na 37% budžeta. Na sve segmente društvenih delatnosti sem zdravstva opština troši manje od proseka (Grafikon 2.)

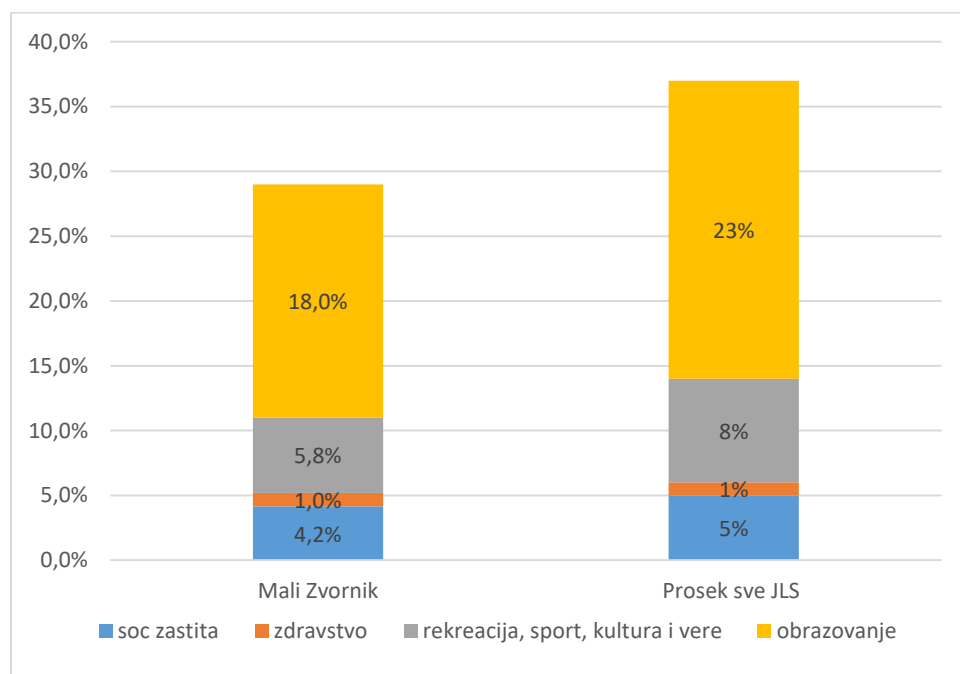
Rashodi za socijalnu zaštitu već duže vreme iznose 2,3% budžeta što je značajno ispod proseka od oko 5-6%, s tim što su u 2017. godini skočili na preko 4% usled iznosa od skoro 8 miliona na kontu 040 porodica, što je najverovatnije finansiranje prevoza dece, jer opština Mali Zvornik finansira prevoz učenika svih osnovnih i srednje škole, bez obzira na materijalno stanje⁴. Kada su u pitanju usluge socijalne zaštite opština ne opredeljuje sredstva i one se sada isključivo finansiraju sa centralnog nivoa⁵.

³ Devinfo profil opštine Mali Zvornik

⁴ Podatak iz Istraživanja CSP i SIPRU (2019)

⁵ Ibid.

Grafikon 2. Rashodi za oblast društvenih delatnosti funkcije 0,7,8 i 9), 2017. godina

Izvor: SKGO

Rashodi za zdravstvo rastu su u posmatranom periodu sa prosečnih 1.8% bili iznad proseka a u 2017. godini sa 1% na nivou proseka pa se može se reći da je opština ovu oblast smatrala prioritnom u analiziranom periodu. Pitanje je, međutim, budućeg načina finansiranja funkcionisanja ove oblasti imajući u vidu novi Zakon o zdravstvenoj zaštiti koji je stupio na snagu početkom aprila 2019. godine i prebacio osnivačka prava domova zdravlja sa LS na centralni nivo⁶.

Tabela 2. Rashodi prema funkcijama oblasti društvenih delatnosti

Kategorija funkcionalne klasifikacije	Učešća u odnosu na ukupan iznos izvršenja budžeta u periodu 2009-2017	Učešća u odnosu na ukupan iznos izvršenja budžeta u periodu 2015-2017	Učešća u odnosu na ukupan iznos izvršenja budžeta u 2017
Socijalna zaštita (funkcija 0)	2.76%	2.89%	4,2%
Zdravstvo (funkcija 7)	1.84%	1.89%	1,0%
Rekreacija i sport: (grupa 810)	2.18%	2.16%	2,3%
Kultura i Infomrisanje (grupe 820 i 830)	3.51%	3.05%	3,5%
Obrazovanje (funkcija 9)	18.70%	17.19%	18%

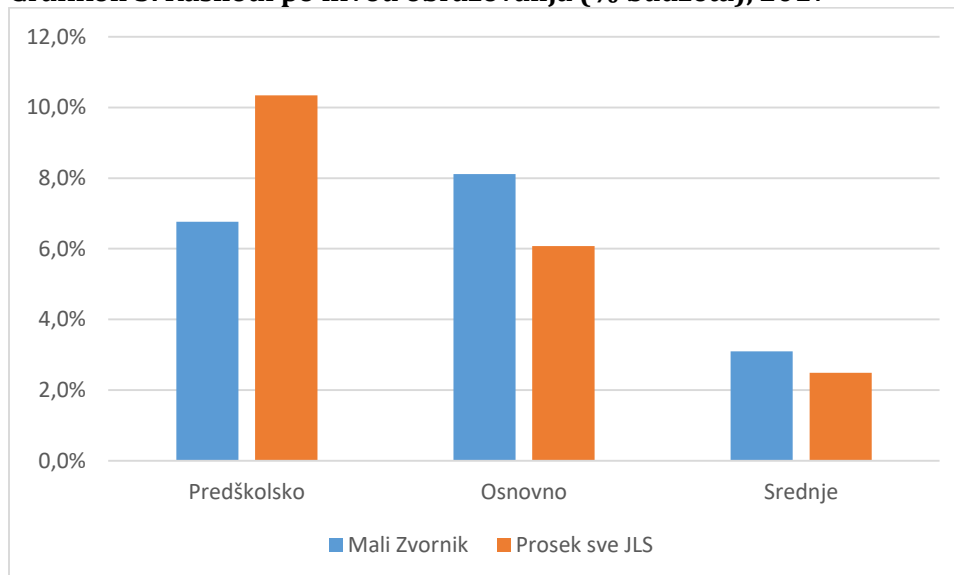
Izvor: SKGO

⁶ SKGO (2019), Analiza kapaciteta opštine Mali Zvornik za finansiranje prioritnih pravaca razvoja kroz analizu budžeta opštine u periodu 2009-2017 finansiranje po funkcionalnoj klasifikaciji

Rashodi za rekreaciju, sport, kulturu i vere su u 2017. godini su sa 5,8% budžeta značajno ispod prosečnih 8% za ovu funkciju. Osim finansiranja sportskih organizacija preko funkcije 810 sa 2,16-2,18% budžeta i finansiranja funkcionisanja biblioteke preko funkcije 820, opština Mali Zvornik ne izdvaja značajnija sredstva za ovu kategoriju rashoda. Sa aspekta analize, oblast sporta i kulture, kada je u pitanju opština Mali Zvornik ne možemo okarakterisati prioritetnim⁷.

Rashodi za obrazovanje su ispod proseka i to zbog niskog ulaganja u predškolsko obrazovanje⁸. Ipak, izdvajanja za funkciju obrazovanja su izbalansirana na nivou od 17,2 do 18,7% od ukupno utrošenih budžetskih sredstava i povećavala su se u skladu sa rastom prihoda opštine, pa se obrazovanja može smatrati prioritetnom oblasti u opštini⁹.

Grafikon 3. Rashodi po nivou obrazovanja (% budžeta), 2017

Izvor: SKGO

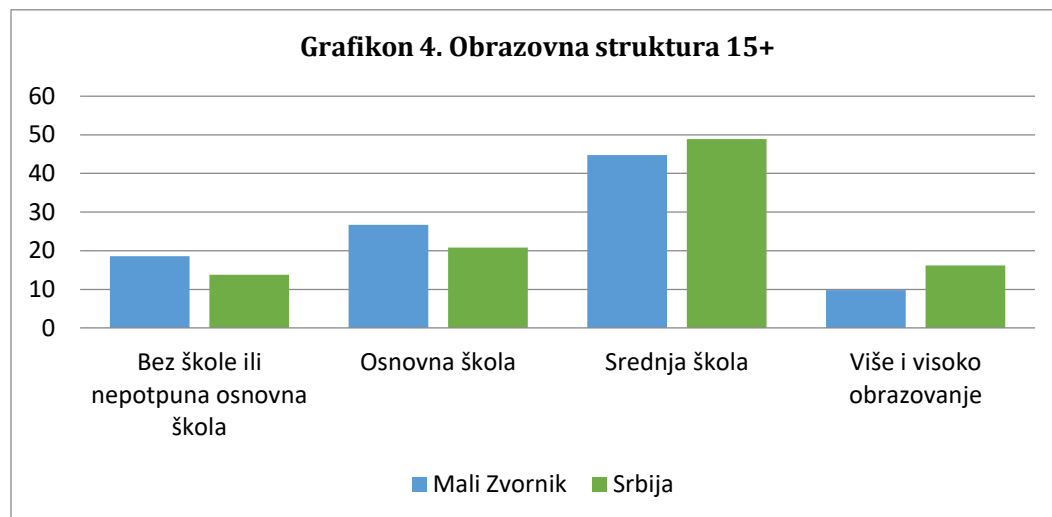
⁷ SKGO (2019), Analiza kapaciteta opštine Mali Zvornik za finansiranje prioritetnih pravaca razvoja kroz analizu budžeta opštine u periodu 2009-2017 finansiranje po funkcionalnoj klasifikaciji

⁸ Podaci za poređenje se pri tom ne poklapaju jer se za poređenje funkcionalne klasifikacije koriste podaci na svim opštinama a kada poredimo rashode za nivo obrazovanja koristimo analizu na 29 JLS gde su rashodi za 3 programa za nekih 3-4 procentna poena niži nego što je podatak iz funkcionalne klasifikacije.

⁹ Ibid.

OBRAZOVANJE

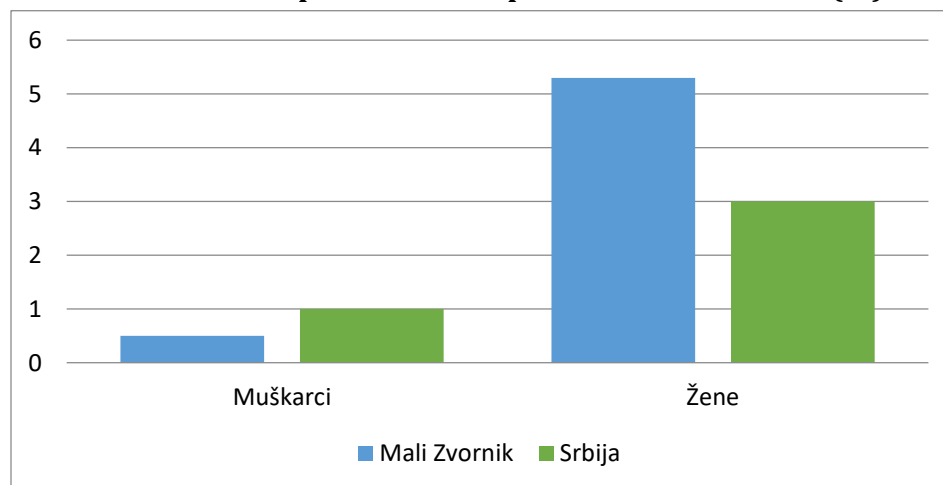
Obrazovna struktura u Malom Zvorniku je prilično loša – 45% stanovništva 15+ ima završenu samo osnovnu školu ili je bez obrazovanja dok je na nivou Srbije takvih 35%.

Izvor: Devinfo (RZS), primarni izvor Popis (2011)

Učešće nepismenih u ukupnom stanovništvu Malog Zvornika je u poređenju sa Srbijom značajno više kod ženske populacije, dok je kod muške populacije niže (Grafikon 4.)

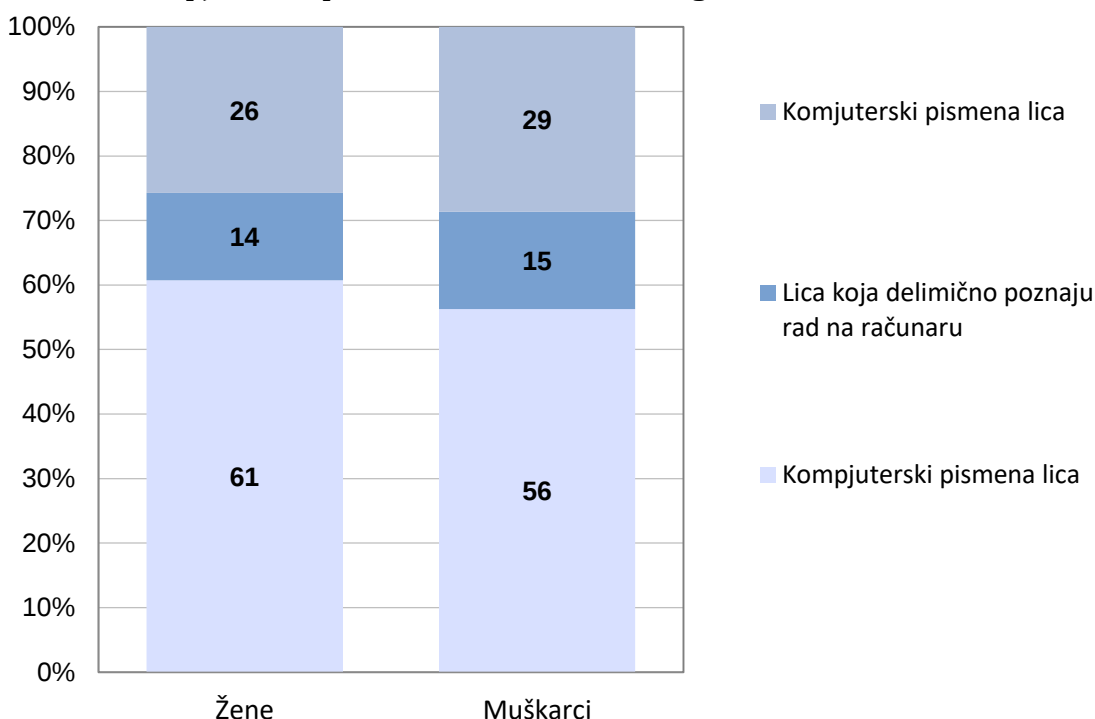
Grafikon 5. Učešće nepismenih u ukupnom stanovništvu 10+ (%)

Izvor: Devinfo (RZS)

Kompjuterskom pismenost je takođe na nižem nivou od proseka Srbije – samo oko 27% je kompjuterski pismenih (26% žena i 29% muškaraca) u 2011. godini u poređenju sa već niskih 35% na nivou Republike.

Grafikon 6. Kompjuterska pismenost stanovnika Malog Zvornika, 2011

Izvor: Devinfo – profili opština (primarni izvor Popis 2011)

Predškolsko obrazovanje

BOKS 1. VAŽNOST PREDŠKOLSKOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

Pored tradicionalne i prepoznatljive uloge „čuvanje” dece, poslednjih godina se sve više ukazuje na veoma važnu ulogu predškolskog obrazovanja i vaspitanja koja podstiče rani razvoj i obrazovanje dece.

Strateško opredeljenje Srbije je povećanje obuhvata dece PVO i potpun obuhvat dece starije od 4 godine. Strategijom obrazovanja do 2020. godine je predviđeno da obuhvat dece uzrasta od 0,5 – 3 godina iznosi 30%; da se za svu decu uzrasta od 4 – 5,5 godina obezbede besplatni skraćeni (poludnevni) program u toku jedne školske godine što znači potpun obuhvat dece tog uzrasta; i potpuni obuhvat dece uzrasta od 5,5 – 6,5 godina uključenih u pripremni predškolski program. Takođe, predviđen je znatno pravičniji sistem koji će omogućiti značajno veći obuhvat sve dece i posebno dece iz marginalizovanih grupa koja ostvaruju pravo prioriteta pri upisu.

Iako je došlo do povećanja obuhvata poslednjih godina, ovi ciljevi nisu postignuti pa je obuhvat u Srbiji i dalje značajno niži nego u zemljama EU gde je za uzrast 4+ još u 2012. godini iznosio čak 94% . Stoga povećanje obuhvata POV ostaje strateški prioritet.

Praksa pokazuje da obaveznost programa kao i finansiranje zarada sa nacionalnog nivoa dovodi do skoro potpunog obuhvata, što je i bio slučaj sa pripremnim predškolskim programom – PPP. Ipak, imajući u vidu dokazane koristi od predškolskog obrazovanja i vaspitanja kao i da je ono najvažniji obrazovni program na nivou opštine, povećanje obuhvata bi trebalo da bude strateški pravac i cilj svake opštine.

Potpun obuhvat ne znači nužno da sva deca pohađaju isključivo celodnevne programe već je potrebno izgraditi fleksibilan sistem koji pored celodневnih programa nudi i poludnevne programe kao i specijalizovane programe predškolskog obrazovanja.

U tom smislu, formulacija «nedovoljni kapaciteti POV» u ovom dokumentu ne znači nužno da je potrebno izgraditi novi vrtić, pogotovo imajući u vidu negativne demografske trendove većine JLS u Srbiji, već je potrebno da se radi na osmišljavanju programa koji bi koristili postojeće infrastrukture kapacitete (npr. koristiti višak kapaciteta u školama, organizovati mobilne vrtiće po uzoru na UNICEF pilot projekte i slično).

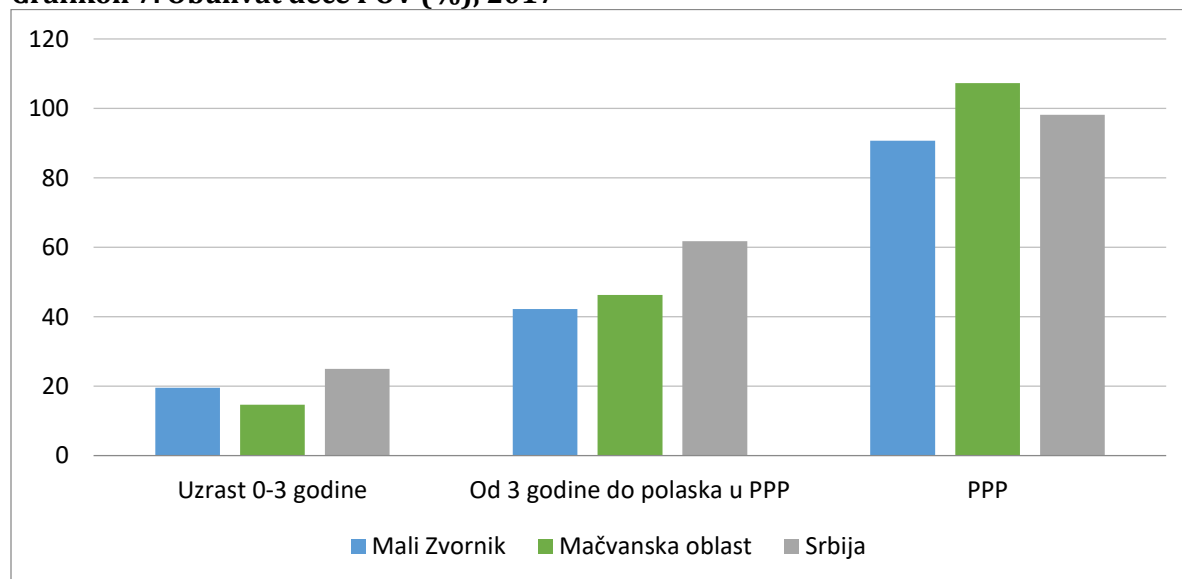
Takođe, u Studiji UNICEF-a iz 2012. godine se navodi da i roditelje treba bolje upoznati sa prednostima predškolskog obrazovanja. “Osim nedostatka fizičkih kapaciteta i troškova koji proističu iz pohađanja predškolskog obrazovanja, što predstavlja prepreke u dostizanju većeg obuhvata, više od polovine roditelja ne prepoznaje značaj predškolskog obrazovanja za razvoj svoje dece”.

Prema podacima dobjenim od PU „Crvenkapa“, Mali Zvornik, obuhvat dece predškolskim obrazovanjem u Malom Zvorniku je zadovoljavajućem nivou. Obuhvat dece jaslenog uzrasta je veći od proseka Mačvanske oblasti u kojoj se Mali Zvornik nalazi ali je malo niži od proseka Republike koji je inače na niskom nivou kako kada su u pitanju nacionalni ciljevi tako i u poređenju sa prosekom EU¹⁰.

Obuhvat dece vrtićkog uzrasta (od 3 godine do polaska u PPP) je vrlo visok – oko 80%, što je značajno dobar prosek za Srbiju¹¹. Obuhvat PPP-om u 2017. godini je 100%. Kada posmatramo srednju vrednost obuhvata PPP-om za poslednjih 10-tak godina, vidimo da je obuhvat 100% i da je ispunjen zakonski okvir.

Obuhvat PVO je znatno povećan zahvaljujući posebnim programima koji su ponuđeni i zaživeli su u svim seoskim sredinama i obuhvataju uzrast od 3-5,5 godina i sprovode se svakodnevno u trajanju od 4h.

Grafikon 7. Obuhvat dece POV (%), 2017

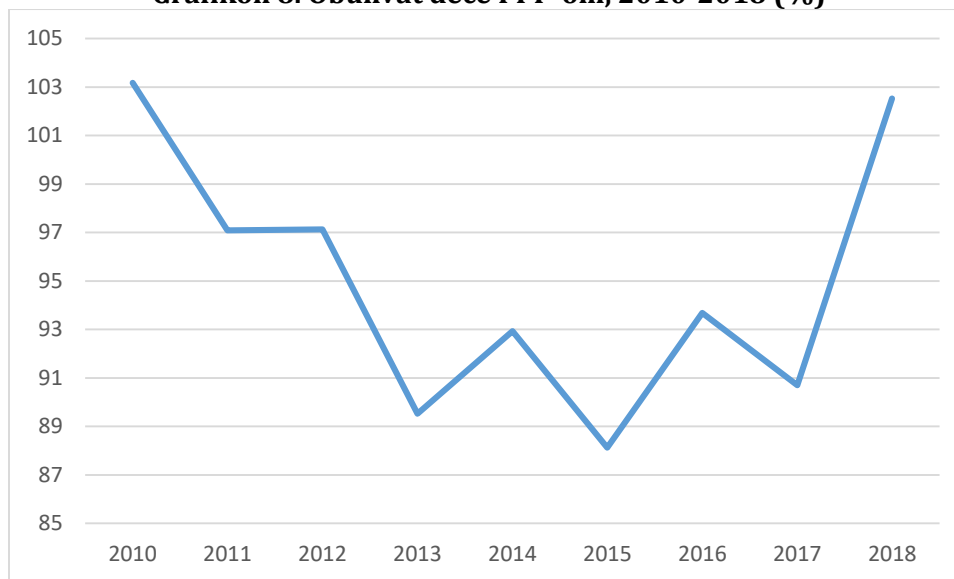

Izvor: Devinfo baza

¹⁰ Baucal et al (2015). ECEC IN SERBIA: SITUATIONAL ANALYSIS AND RECOMMENDATIONS. World Bank

¹¹ Prema podacima Devinfo, poslednjih godina je čak došlo do značajnog rasta obuhvata koji je bio niži od 30%

Grafikon 8. Obuhvat dece PPP-om, 2010-2018 (%)

Izvor: Devinfo baza

BOKS 1. UN CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA – CILJ 4. OBEZBEDITI INKLUZIVNO I KVALITETNO OBRAZOVANJE I PROMOVISATI MOGUĆNOSTI CELOŽIVOTNOG UČENJA

U kontekstu UN ciljeva održivog rasta, *potcilj 4.2 Do kraja 2030. obezbediti da sve devojčice i dečaci imaju pristup kvalitetnom razvoju u ranom detinjstvu, brizi i predškolskom obrazovanju kako bi se pripremili za osnovno obrazovanje*¹² posebno je važan za nivo lokalnih samouprava.

Nacionalni ciljevi definisani Strategijom obrazovanja 2020 su povećanje obuhvata i dostupnosti POV na 30% za jasleni uzrast, 46% za uzrast od 3-4 godine i potpun obuhvat dece 4+ besplatnim poludnevnom programom nalik na postojeći obavezni PPP¹³. I pored stabilnog rasta obuhvata posljednjih godina on je dalje ispod proseka EU i postavljenih nacionalnih ciljeva a poseban problem je povećanje obuhvata na uštrab kvaliteta.

Pored već definisanog indikatora 4.2.2 *Stopa učešća u organizovanom učenju (godinu dana pre zvaničnog uzrasta za upis u osnovnu školu)*, što je zapravo obuhvat PPP-om (pripremnim predškolskim programom), treba posmatrati i *indikatore obuhvata dece tokom čitavog POV, od jaslenog uzrasta do PPP.*

Lokalni ciljevi za Mali zbornik:

¹² Potcilj u okviru Cilja 4. *Obezbediti inkluzivno i kvalitetno obrazovanje i promovisati mogućnosti celoživotnog učenja*

¹³ Strategija obrazovanja 2020 i Baucel et. Al (2015)

Povećanje obuhvata dece jaslenog uzrasta na preko 30% do 2030 godine
Povećanje obuhvata dece vrtićkog uzrasta preko 60% do 2025 godine
Potpuni obuhvat PPP-om marginalizovanih grupa
Povećanje pravičnosti – veći obuhvat dece iz ruralnih i romskih naselja kao i dece sa smetnjama u razvoju
Podizanje svesti o važnosti uključivanja dece u predškolski program (pre PPP)

Potrebne lokalne inicijative u Malom Zvorniku:

Proširenje jaslenih kapaciteta
Proširenje vrtićkih kapaciteta
Uvođenje poludnevnih programa i drugih fleksibilnih programa
Kampanje za podizanje svesti o važnosti ranog razvoja i ostalih koristi uključivanja u POV

Kapaciteti POV nisu dovoljni - u gradski naseljima je oko 15% upisano preko normative ali nema onih koji su "odbijeni" tj. svi koji su konkurisali su i primljeni. Imajući u vidu nizak obuhvat POV, to može da znači 2 stvari – ili postoji "skrivena" tražnja (određene kategorije stanovništva mogu biti obeshrabrene znajući da nemaju šansu da budu primljeni pa se i ne prijavljuju) i/ili ne postoji svest o važnosti uključivanja dece u predškolsko obrazovanje u smislu ciljeva koji se ne tiču samo čuvanja dece već ranog razvoja, uključivanja dece u društvenu zajednicu i slično, pa samim tim nema ni dovoljne tražnje za kapacitetima.

Tabela 3. Predškolsko obrazovanje – kapacitet, 2017. godina

	Ukupno	Gradska naselja	Ostala naselja
Primljeni	220	172	48
Upisani preko kapaciteta	27	27	0
Nisu primljeni zbog popunjenosti kapaciteta	0	0	0

Izvor: Devinfo – profili opština (primarni izvor Statistika obrazovanja RZS)

U ponudi POV dominira klasičan celodnevni program, ne postoji ponuda fleksibilnih i/ili alternativnih programa sem u slučaju poludnevnog PPP programa. Ovo tipična situacija vrlo slična opštoj slici predškolskog obrazovanja i vaspitanja u Srbiji. Ono što je specifično za Mali Zvornik je da su deca u PPP-više u poludnevnom nego celodnevnom programu.

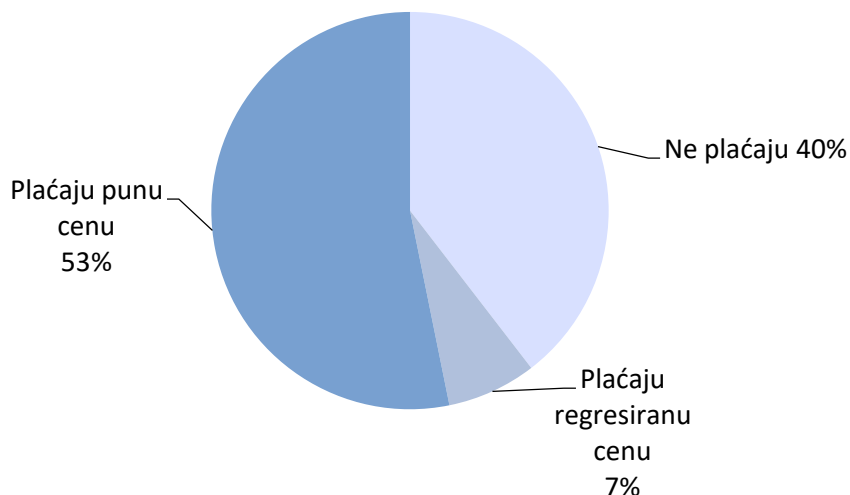
Tabela 4. Deca u predškolskom obrazovanju prema dužini dnevnog boravka, 2015–2017. (%)

	2015	2016	2017
Do 6 sati dnevno	0.00	0.00	0.00
Do 6 sati dnevno 3 puta nedeljeno	0.00	0.00	0.00
Od 9 do 12 sati	56.59	59.91	64.55
U PPP 4 sata dnevno	33.66	26.58	25.45
U PPP celodnevni borava	9.76	13.51	10.00
Укупно	100	100	100

Izvor: Devinfo – profili opština (primarni izvor Statistika obrazovanja RZS)

Oko 50% roditelja plaća pun iznos troškova koje finansiraju roditelji¹⁴, što je na nivou proseka Srbije. Ostali roditelji uglavnom uopšte ne učestvuju u finansiranju a vrlo mali deo plaća regresiranu cenu.

Grafikon 9. Deca u predškolskom obrazovanju prema učešću roditelja u troškovima koje roditelji plaćaju, 2017.

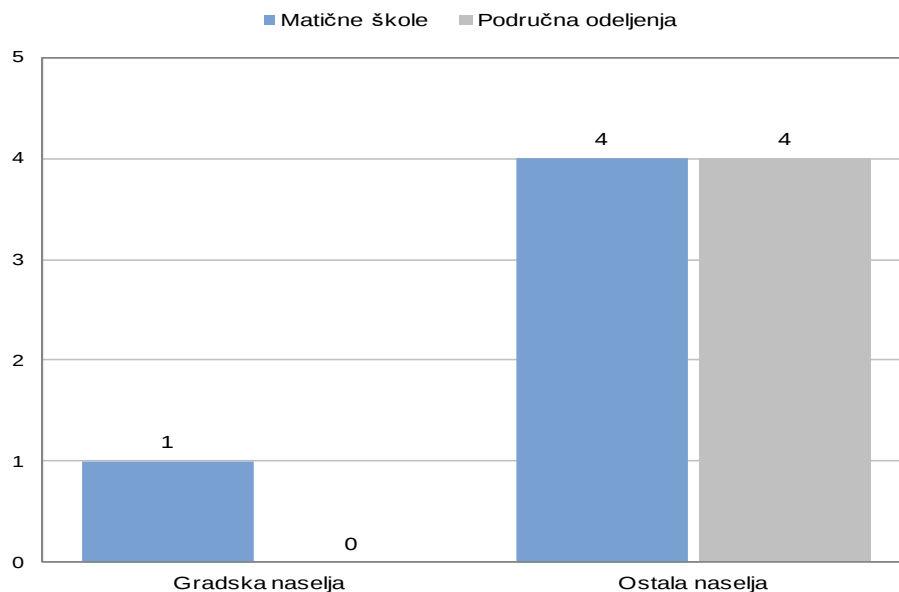
Izvor: Devinfo – profili opština (primarni izvor Statistika obrazovanja RZS)

Osnovno i srednje obrazovanje

U Malom Zvorniku postoji 5 matičnih osnovnih škole – 1 u gradskom a preostalih 4 sa 4 područna odeljenja u “ostalim naseljima”

Grafikon 10. Osnovne škole prema tipu naselja, 2017

¹⁴ Do uvođenja novog ZOSOV učešće roditelja u troškovima iznosilo je do 20% ukupne cene.

Izvor: Devinfo – profili opština

Neto stopa obuhvata osnovnim obrazovanjem¹⁵ u Malom Zvorniku 2017. godine je vrlo niska - ispod 90% - dok je u isto vreme stopa završavanja osnovne škole¹⁶ 110%. Ove dve naizgled kontradiktorne stope su metodološki različite i mogu da ukažu da u značajnoj meri postoji upisivanje dece u ranijem ili kasnijem uzrastu nego što je zakonski predviđeno pa je stoga neto stopa obuhvata niska. S druge strane stopa završavanja visa od 100% može da ukaže na određeni broj dece koji je ponavljao, što je i u skladu sa podatkom iz 2016 kada je stopa bila niska pa je moguće da su ti đaci završili naredne 2017. godine što rezultira većom stopom (Grafikon 10). Takođe, mogući su i metodološki problemi u statistici obrazovanja i posebno problem njihove interpretacije na lokalnom nivou. Stoga je je potreban detaljniji uvid obuhvata obrazovanjem u Malom Zvorniku

Prema informacijama dobijenim od predstavnika osnovnih škola, izloženi podaci o obuhvatu dece osnovnim obrazovanjem ne odgovaraju stvarnom stanju. U opštini Mali Zvornik neto stopa obuhvata osnovnim obrazovanjem je 100%, a do greške (odnosno iskazivanju neto stope koja je manja od 90%) dolazi usled toga što se deca, po Zakonu o osnovama vaspitanja i obrazovanja, upisuju u osnovnu školu sa datumima rođenja od 1.marta do 28.februara kalendarske godine, a ne počev od 1.januarya.

U Malom Zvorniku se kao stopa završavanja osnovne škole pojavljuje stopa od 110%, iako je stvarno stanje da je ona 100%, jer pored učenika iz Malog Zvornika, osnovnu školu u Malom Zvorniku pohađaju i deca iz Zvornika, iz Bosne i Hercegovine.

Tabela 5. Osnovno obrazovanje, 2017

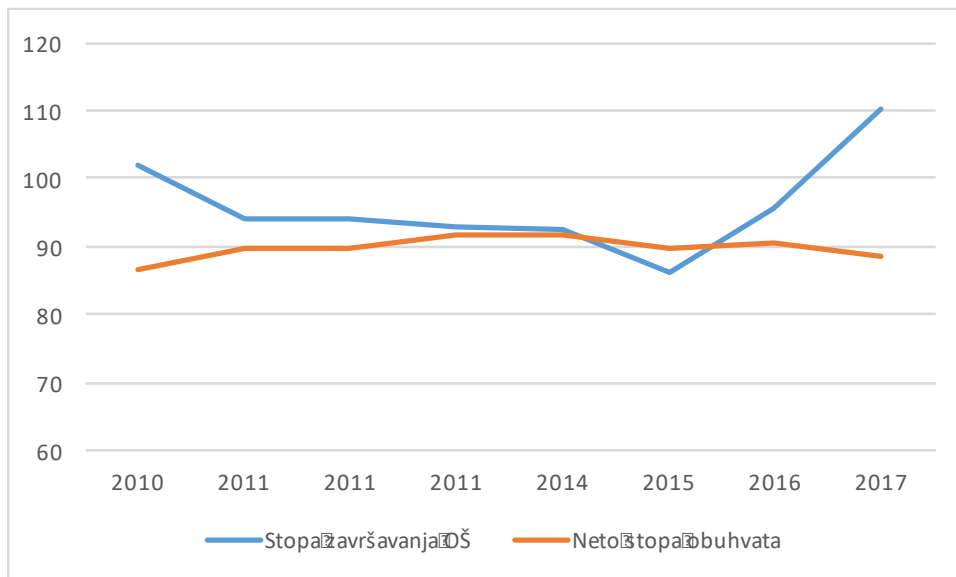
¹⁵ Broj dece uzrasta za polazak u osnovnu školu koja pohađaju prvi razred osnovne škole u odnosu na ukupan broj dece uzrasta za polazak u školu.

¹⁶ Odnos ukupnog broja učenika koji uspešno završe (polože) poslednji razred osnovne škole bez obzira na godište i ukupnog broja dece iz populacije uzrasta za zvanični završetak osnovne škole.

	Mali Zvornik	Srbija
Neto stopa obuhvata osnovnim obrazovanjem (%)	88.4	95.5
Stopa završavanja osnovne škole (%)	110	94.3
Stopa odustajanja od školovanja u osnovnom obrazovanju (%)	1	0.4
Broj dece obuhvaćene osnovnim obrazovanjem za decu sa smetnjama u razvoju	0	4760
Broj odraslih obuhvaćenih osnovnim obrazovanjem	0	6012

Izvor: Devinfo, RZS

Grafikon 11. Neto stopa obuhvata i Stopa završavanja OŠ

Izvor: Devinfo, RZS

U Malom Zvorniku postoji jedna srednja škola. Stopa odustajanja je nula u 2017. godini u uglavnom je tako u dužem vremenskom periodu¹⁷.

Tabela 6. Srednje obrazovanje, 2017

	Mali Zvornik	Srbija
Srednje škole	1	510
Stopa odustajanja od školovanja u srednjem obrazovanju (%)	0	1.5
Broj dece obuhvaćene srednjim obrazovanjem za decu sa smetnjama u razvoju i invaliditetom	0	1852

Izvor: Devinfo, RZS

U Malom Zvorniku nema dece ni osnovnoškolskog ni srednjoškolskog uzrasta obuhvaćene obrazovanjem za decu sa smetnjama u razvoju i invaliditetom tj. u specijalnim školama ili razvojnim grupama pri redovnim školama.

Prema podacima dobijenim od predstavnika OŠ “Branko Radičević”, u ovoj školi postoji Tim za inkluziju, a po IOP-2 nastavu, po rešenju Interresorne komisije, pohađaju četiri učenika. Takođe, dosta učenika ima prilagođen nastavni program iz različitih predmeta, u zavisnosti od smetnji u razvoju koje kod njih egzistiraju.

SOCIJALNA ZAŠTITA

¹⁷ Podaci Devinfo baza

Novčana davanja i usluge finansirane sa nacionalnog nivoa

Obuhvat stanovništva Malog Zvornika novčanom socijalnom pomoći (NSP) i dečijim dodatkom (DD) je skoro duplo viši od proseka. Imajući u vidu kriterijume za ostvarivanje ovih prava i njihovu namenu a to je smanjenje siromaštva, ovako visok ukazuje na lošiji materijalni položaj stanovništva u Malom Zvorniku odnosu na prosek Srbije.

Tabela 7. Obuhvat programima namenjenih siromašnim građanima finansiranih sa nacionalnog nivoa (NSP i DD) u %, 2017

	Mali Zvornik	Srbija
Udeo korisnika novčane socijalne pomoći u ukupnoj populaciji	5.5	3.5
Udeo korisnika dečijeg dodatka u ukupnoj populaciji dece	40.1	21.3
Udeo korisnika uvećanog dečijeg dodatka u ukupnoj populaciji dece	4.6	5.8

Izvor: Devinfo

BOX 2. NEDOSTACI ANALIZE OBUHVATA STANOVNIŠTVA NSP I DD IZ PERSPEKTIVE LOKALNIH SAMOUPRAVA

Obuhvat stanovništva programima socijalne pomoći, koji se često se uzima kao pokazatelj socijalne zaštite kako na nacionalnom tako i na lokalnom nivou ali i za kreiranje različitih indeksa na lokalnu, ¹⁸ zapravo nije adekvatan. Naime, učešće korisnika programa NSP (novčane socijalne pomoći) i DD (dečiji dodatak) koji su novčana davanja sa ciljem smanjenja siromaštva, su u slučaju perfektne targetiranosti proksi pokazatelji za materijalni položaj stanovništva. Naravno, u praksi može da postoji greška uključenosti (pravo primaju oni koji ne bi trebalo da ga primaju) i greška isključenosti (pravo ne ostvaruju oni koji bi trebalo), te bi adekvatan pokazatelj bio obuhvat onih kojima je pomoć potrebna. To su anketni podaci i oni nisu raspoloživi za praćenje na lokalnom nivou. Druga stvar koju treba pomenuti da su NSP i DD davanja sa nacionalnog nivoa iako je i uloga lokalnih samouprava važna u administriranju ovih davanja.

Kapaciteti za administriranje socijalne zaštite od strane Centara za socijalni rad su nepovoljni u smislu velikog broja korisnika i uopšte stanovnika u odnosu na broj stručnih radnika u CSR.

Tabela 8. Kapacitet Centara za socijalni rad

	Mali Zvornik	Srbija
Udeo korisnika socijalne zaštite u ukupnoj populaciji (%)	15.2	10,1
Odnos broja korisnika socijalne zaštite i stručnih radnika CSR	586	427
Odnos broja stanovnika i stručnih radnika CSR	3853	4227

Izvor: Devinfo – profili opština

Pokrivenost stanovništva penzijama je prema procenama visoka. Iako precizni podaci o broju penzionera po godinama života u Malom Zvorniku nisu dostupni, podatak da ukupno ima skoro 2200 penzionera a da broj starih 65+ iznosi oko 2050 ukazuje na visoku pokrivenost stanovništva penzijom.

¹⁸ Indeks dečijeg blagostanja (UNICEF); Indeks društvenog razvoja opština (SIPRU)

Prosečna penzija u Malom Zvorniku niža je u odnosu na prosečnu penziju u Republici u apsolutnom iznosu ali ne i u relativnom u odnosu na prosečnu zaradu. Prosečna penzija u Malom Zvorniku je na nivou oko 78% prosečne penzije u Srbiji dok a razlika u zaradama samo malo veća pa je ratio prosečna penzija u odnosu na prosečnu zaradu skoro isti – oko 50%.

Tabela 9. Prosečna penzija i odnos prosečne penzije i zarade, 2018

	Mali Zvornik	Srbija	Mali Zvornik/Srbija
Prosečna penzija	20.451	26.324	77.7%
Prosečna penzija/prosečna neto zarada	49.1%	50.3%	97.7%

Izvor: PIO fond i RZS

Napomena: podatak o penzijama se odnosi na 31.12.2018. a o zaradama na decembar 2018. godine

Obuhvat stanovništva dodatkom za pomoć i negu viši je od proseka Srbije i to posebno obuhvat starijeg stanovništva 65+. Ovo se može tumačiti i većim učešćem OSI u stanovništvu Malog Zvornika u odnosu na prosek Srbije, ali možda i boljom informisanošću o mogućnostima korišćenja ovog prava u malim sredinama ali i određenim metodolškim razlozima¹⁹.

Tabela 10. Korisnici dodatka za pomoć i negu, % stanovništva (2017)

	Mali Zvornik	Srbija
Osnovni dodatak za pomoć i negu		
0 - 17 godina	0.4	0.3
18-64 godina	0.3	0.1
65+ godina	0.9	0.6
Uvećani dodatak za pomoć i negu	0.6	0.5

Izvor: Devinfo, RZS

Usluge smeštaja finansirane sa nacionalnog nivoa nisu posebno zastupljene u Malom Zvorniku u 2017. godini, posebno ne kod starijeg stanovništva.

Tabela 11. Usluge smeštaja finansirane sa nacionalnog nivoa

	Mali Zvornik	Srbija
Broj dece koja koriste usluge smeštaja (0-17 godina)	7	6179
Stopa dece koja koriste usluge smeštaja (na 1.000 dece)*	3.8	5
Stopa dece u rezidencijalnim ustanovama (na 1.000 dece)	0	0.6
Stopa dece u hraniteljskim porodicama (na 1.000 dece)	3.8	4.4
Broj dece sa invaliditetom koja koriste usluge smeštaja	1	798
Broj korisnika državnih domova za smeštaj starih 65+	3	6405
Udeo korisnika državnih domova za smeštaj u ukupnom broju 65+ (%)	0	0.5

* Stanje 31.12.

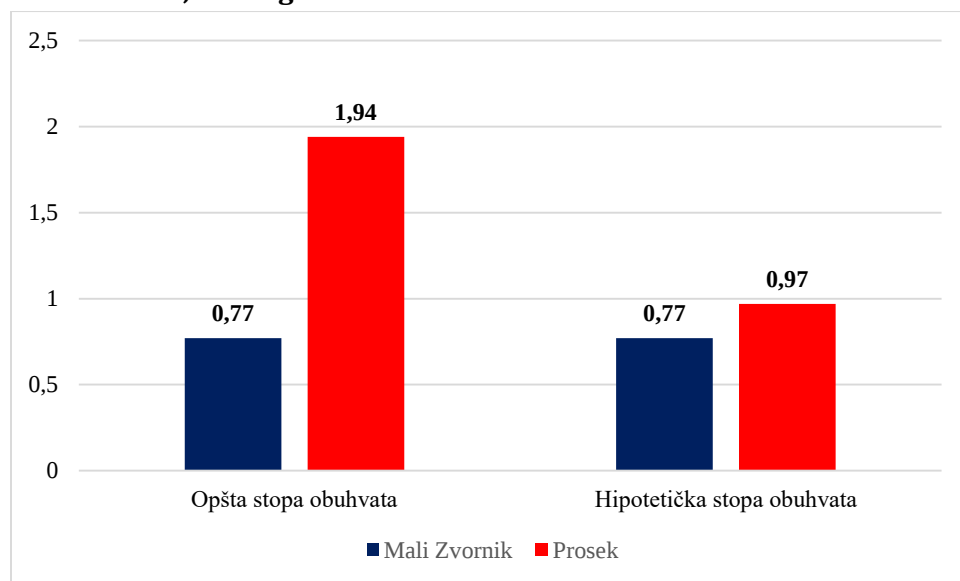
¹⁹ Ovaj podaci se odnose samo na dodatak za pomoć i negu a ne i za naknadu za pomoć i negu koja se dodeljuje na osnovu Zakona PIO

Socijalna zaštita u mandatu lokalnih samouprava²⁰

U opštini Mali Zvornik u 2015. godini bila je dostupna samo usluga **Pomoć u kući za stare i odrasle**. Finansiranje ove usluge je bilo u potpunosti iz sredstava republičkog budžeta – finansirana je kroz “Javne radove” na osnovu konkursa Nacionalne službe za zapošljavanje u visini od 246.943 dinara, a uslugu je pružao državni pružalac. **Usluga je bila dostupna za 15 korisnika**, od kojih je 9 korisnika je bilo između 65 i 79 godina starosti, dok je njih 6 bilo starije od 80 godina. **Broj negovateljica koje su bile angažovane je 3**. Usluga je trajala 3 meseca, od oktobra do decembra 2015.godine. Broj domaćinstava u kojima je pružana usluga je 13, što ukazuje na to da su korisnici uglavnom iz jednočlanih domaćinstava.

Model pružanja usluge pomoć u kući u opštini Mali Zvornik potpuno odgovara modelu pružanja usluge 10 sati nedeljno svakom korisniku, tokom cele godine. U prilog ovome, **opšta stopa obuhvata korisnika uslugom i hipotetička stopa obuhvata su jednake**, iako je **dostupnost ove usluge izmerena na niskom nivou od 0,77%**. Opšta stopa obuhvata korisnika uslugom pomoć u kući je u opštini Mali Zvornik 2,5 puta niža od prosečne opšte stope obuhvata za sve JLS, dok je hipotetička stopa obuhvata niža za svega 0,2 procentna poena od proseka.

Grafikon 12. Dostupnost usluge pomoć u kući za stare i odrasle korisnicima 65+, opština Mali Zvornik, 2015. godina

Izvor: Matković, G., Stranjaković, M., (2016), *Mapiranje usluga socijalne zaštite u nadležnosti jedinica lokalnih samouprava u Republici Srbiji*, Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Republike Srbije (SDC Program), <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2016/12/Mapiranje-usluga-socijalne-zastite.pdf>

²⁰ Ovo poglavlje je napisano na osnovu Matković, G., Stranjaković, M., (2016), *Mapiranje usluga socijalne zaštite u nadležnosti jedinica lokalnih samouprava u Republici Srbiji*, Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Republike Srbije (SDC Program), <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2016/12/Mapiranje-usluga-socijalne-zastite.pdf>

Prema podacima prikupljenim u procesu izrade *Mapiranja usluga socijalne zaštite u nadležnosti jedinica lokalnih samouprava u RS ua 2018. godinu*²¹, opština Mali Zvornik i dalje pruža jednu uslugu uslugu socijalne zaštite - Pomoć u kući za starije i odrasle. Pružalac usluge je iz nedržavnog sektora, NVO „Caritas“ Šabac koji angažuje 4 negovateljice. Usluga je pružana tokom devet meseci u 2018. godini, od januara do septembra, i u celosti finansirala iz sredstava namenskog transfera u iznosu od 1.750.000 dinara.

Ukupan broj korisnika usluge je u 2018. godini bio 43 iz 38 domaćinstava. Svi korisnici su stariji od 65 godina starosti, a najveći broj korisnika su žene, odnosno 79% od ukupnog broja korisnika. Usluga se više ne pruža po standardizovanom modelu 5 dana u nedelji 2 sata dnevno, već se korisnicima pruža usluga 2 dana u nedelji u trajanju od 2 sata dnevno. To znači da je **ekvivalentnih korisnika zapravo samo malo više nego u 2015 godini – 17.2 u odnosu na 15..** Sledeća tabela ukratko prikazuje razlike u pružanju usluge Pomoć u kući za starije i odrasle u 2015. i 2018. godini.

Tabela 12. Usluga pomoć u kući za stare i odrasle, opština Mali Zvornik, 2015. i 2018. godina

	Broj korisnika 65+	Ekvivalentan broj korisnika	Broj domaćinstava	Izdvajanje iz budžeta JLS (RSD)	Izdvajanje iz republičkog budžeta (RSD)	Iznos namenskog transfera
2015	15	15	13	246.943	/	/
2018	43	17.2	38	/	/	1.750.000

Izvor: Matković, G., Stranjaković, M., (2016), *Mapiranje usluga socijalne zaštite u nadležnosti jedinica lokalnih samouprava u Republici Srbiji*, Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Republike Srbije (SDC Program), i CSP (2019) izveštaj u izradi

Iznenaduje činjenica da usluga 7 puta više košta u 2018. godini nego u 2015. godini a da se broj ekvivalentnih korisnika povećao samo za 2. Ovo na prvi pogled ukazuje ili na nelogičnost u podacima ili u izuzetno velikom padu efikasnosti pružanja usluge. Detalji će biti poznati u najnovijem Izveštaju CSP-a i SIPRU tima koji je u izradi.

U 2018. godini opština Mali Zvornik je za novčana davanja izdvojila 13.316.823 dinara, od kojih se više od polovine sredstava odnosi na finansiranje prevoza dece, zato što opština Mali Zvornik ne finansira samo prevoz dece iz materijalno ugroženih porodica, već prevoz svih učenika osnovnih škola i srednje škole na području opštine Mali Zvornik, bez obzira na njihovo materijalno stanje. U opštini nije bilo izdvajanja na bilo koji program davanja u naturi, ali je tokom 2018. godine bila obezbeđena narodna kuhinja za 108 korisnika prosečno mesečno, i na ovo izdvojeno 3.600.000 dinara.

ZDRAVSTVO

Kapacitet zdravstvene zaštite u smislu broja lekara na 1000 stanovnika je u Malom Zvorniku je značajno iznad proseka Srbije kada su u pitanju (predškolska) deca dok lekari i zubari za decu školskog

²¹ CSP i SIPRU, *Mapiranje usluga socijalne zaštite u nadležnosti jedinica lokalnih samouprava u Republici Srbiji za 2018. godinu*, dokument je u procesu izrade.

uzrasta ne postoje (Tabela 13). Zdravstvena zaštita žena i odraslog stanovništva je na nivou proseka Srbije.

Prema podacima koji su dobijeni od Doma zdravlja Mali Zvornik tokom pripreme ovog dokumenta, situacija je drugačija.

U Domu zdravlja Mali Zvornik rade dva pedijatra i oni rade sa decom predškolskog i školskog uzrasta. Ove doktorke rade kao izabrani lekari, tako da roditelji mogu da se opredele po svom izboru, bez obzira da li je dete školckog ili predškolskog uzrasta.

U Domu zdravlja radi doktor specijalista preventivne i dečje stomatologije.

Tabela 13. Broj lekara na 1000 stanovnika, 2017

	Mali Zvornik	Srbija
Zdravstvena zaštita dece	3.3	1.5
Zdravstvena zaštita žena	0.2	0.18
Zdravstvena zaštita odraslog stanovništva	0.7	0.7
Zdravstvena zaštita školske dece i omladine	0	0.7
Stomatološka zaštita dece i omladine	0	0.7

Izvor: Devinfo

Kada je u pitanju imunizacija dece ona na vrlo visokom nivou skoro potpuna i značajno iznad proseka Srbije, pogotovo za tzv. MMR vakcinu (vakcina protiv malih boginja)

Tabela14. Imunizacija, 2017

	Mali Zvornik	Srbija
Procenat dece koja su vakcinisana protiv difterije, tetanusa i velikog kašlja u prvoj godini života	98.8	95.1
Procenat dece koja su vakcinisana protiv malih boginja u prvih 18 meseci života	98.9	85.7

Izvor: Devinfo

Smrtnost dece u Malom Zvorniku u 2017. godini prema podacima Devinfo (RZS) ukazuju na iznadprosečnu smrtnost i to kako perinatalnu, neonatalnu tak i smrtnost odojčadi. Ono što zbunjuje u podacima je identičan procenat za sve tri situacije što dovodi u sumnju kvalitet podataka. Za 2016. godinu nema podataka ni za jednu od ove tri stope, a u 2015 stope su opet iste.

U evidenciji Doma zdravlja Mali Zvornik nije zabeležen nijedan slučaj smrtnosti dece u neonatalnom period, kao ni smrtnost odojčeta tokom navedenog perioda. U Malom Zvorniku ne postoji porodilište, niti stacionar ginekologije, tako da podatke o smrtnosti u perinatalnom periodu obezbeđuje Opšta bolnica Loznica i Dom zdravlja nema uvid u te podatke.

Tabela 15. Smrtnost dece, 2017

	Mali Zvornik	Srbija
--	-----------------	--------

Stopa neonatalne smrtnosti (umrli na 1000 živorođenih)	11.63	3.21
Stopa perinatalne smrtnosti (na 1000 rođenih)	11.6	7.8
Stopa smrtnosti odojčadi (umrli na 1000 živorođenih)	11.6	4.7

Izvor: Devinfo

KULTURA

Mali Zvornik nema nikakav kulturni sadržaj – ne postoji ni jedna bioskop, pozorište ili muzej.

Broj bioskopa	0
Broj posetilaca bioskopa	0
Broj muzeija	0
Broj posetilaca muzeja	0
Broj pozorišta	0
Broj pozorišnih predstava	0
Broj posetilaca pozorišta	0

Izvor: Devinfo – profili opština

U Malom Zvorniku radi Biblioteka “17. Septembar”, koja osim primarne delatnosti, obavlja i druge kulturno-obrazovne delatnosti, kao što su: organizovanje izložbi knjiga, slika; organizovanje pozorišnih predstava za decu i odrasle; organizovanje smotri folklor; organizovanje književnih susreta; organizovanje i učešće na Okružnoj smotri amaterskog stvaralaštva (gluma, recitacija, folklor) i dr.

Delatnost ustanove organizovana je u okviru odeljenja za odrasle, odeljenja za decu i zavičajnog odeljenja i odvija se uz podršku opštine Mali Zvornik i Ministarstva kulture Republike Srbije.